

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**Факультет психології
Кафедра психологія розвитку
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Психологія», «Реабілітаційна психологія»

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні
кафедри Протокол №1 від
“29” серпня 2024 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Вікова психологія
Викладач	Климишин Ольга Іванівна
Контактний телефон викладача	0660942968
E-mail викладача	olha.klymyshyn@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний /заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/1171
Консультації	Раз на тиждень відповідно до графіка консультацій

2. Анотація до навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Вікова психологія» є теоретико-методологічні засади досліджень психічного та особистісного розвитку людини впродовж онтогенезу. В межах курсу здійснюється вивчення принципів, механізмів, закономірностей психічного та особистісного розвитку, періодизацію розвитку особистості, залежність психічного розвитку від культурно-історичних та соціальних умов, особливості особистісних новоутворень та вікових криз, а також особливості психологічного супроводу розвитку (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Вікова психологія” є вивчення студентами теоретичних та практичних принципів і засад вікової психології, формування уявлень про онтологічні психологічні чинники та закономірності психічного розвитку людини, особливості її психофізіологічного, сенсорно-перцептивного, когнітивного, емоційного, соціального розвитку та становлення різних видів діяльності.

Основними *цілями* вивчення дисципліни “Вікова психологія” є: розкрити зміст та навчити оперувати поняттєво-категоріальним апаратом вікової психології; сформувати здатність оцінити персональний внесок видатних вчених у розбудову теоретико-методологічних засад вікової психології та вміння пов'язувати останні з практичною діяльністю; ознайомити з провідними течіями, напрямками, теоретичними і концептуальними підходами до психічного розвитку людини, вікового розвитку особистості, системою концептуальних і теоретичних положень, що утворюють основу вікової психології; сформувати уявлення про закономірності, умови і механізми психічного розвитку людини, особливості формування психічних якостей особистості, становлення і розвиток психічних процесів, станів, властивостей у дітей, підлітків, юнаків та дорослих; забезпечити вивчення студентами критеріїв, закономірностей, завдань, сензитивних періодів, питань внутрішньо особистісного вибору в процесі психічного розвитку особистості, вікових можливостей засвоєння знань, нормативних і ситуативних криз на кожному етапі онтогенезу; особливості психологічного супроводу розвитку на кожному з періодів онтогенезу.

4. Програмові компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології та професійної підготовки у процесі навчання, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів і характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, мислити концептуально, системно, саногенно.

Фахові компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи її розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР19. Забезпечувати оптимальні психолого-педагогічні умови розвитку особистості.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни		
Вид заняття	Загальна кількість годин	
	Денна форма	Заочна форма
Лекції	24	8
Семінарські заняття /практичні/ лабораторні	36	12
Самостійна робота	120	160

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1-2 семестр	053 Психологія	1 курс	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекц ії	практ. заняття	сам. Роб.
Тема 1. Вступ до вікової психології.	2 год. / 1 год.	4 год. / 1 год.	10 год. / 10 год.
Тема 2. Психічний розвиток особистості в онтогенезі.	2 год. / 1 год.	2 год. / 1 год.	10 год. / 20 год.
Тема 3. Психологічні теорії та періодизації вікового розвитку особистості.	4 год. / /	6 год./2 год	20 год. / /

	1 год		30 год.
Тема 4. Психологія розвитку людини в перинатальному та немовлячому періодах онтогенезу.	2 год./1 год.	4 год. /1 год	10 год./10 год.
Тема 5. Психологія розвитку людини в період раннього віку.	2 год.	2 год. /1 год	10 год./10 год
Тема 6. Психологія розвитку людини в дошкільному періоді онтогенезу.	2 год./1 год.	2 год. /1 год.	10 год./15 год.
Тема 7. Психологія розвитку людини в молодшому шкільному віці.	2 год.	4 год./1 год.	10 год./15 год.
Тема 8. Психологія розвитку людини в підлітковому віці.	2 год./1 год.	2 год./1 год.	10 год./15 год.
Тема 9. Психологія розвитку людини в юнацькому віці.	2 год./1 год.	2 год./1 год.	10 год./15 год.
Тема 10. Психологія розвитку людини в період дорослості. Геронтопсихологія.	4 год./1 год.	8 год./2 год.	20 год./20 год.
Загалом	24 год./8 год.	36 год. /12 год.	120 год./160 год.

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Максимальний бал, який студент може отримати за всіма видами контролю – 100 балів і виставляється у формі іспиту.</p> <p>Оцінка студента формується таким чином:</p> <p>1. Поточний контроль:</p> <p>Робота на семінарських заняттях:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усні відповіді-доповіді та виконання тестових завдань по темах лекційного курсу – максимально 39 балів; - виконання контрольної роботи – максимально 5 балів; <p>Самостійна робота:</p> <p>підготовка словника основних термінів і понять до кожної з лекційних тем (10 термінів по кожній темі) – максимально 6 балів.</p> <p>Передбачено підготовку рефератів-презентацій з метою підвищення рейтингу або ж відробки пропущених занять – максимально 5 б.</p> <p>2. Підсумковий контроль – максимально 50 балів.</p> <p>У кінці семестру підраховується рейтинг за поточними видами контролю і</p>
---	--

	<p>підраховується загальний рейтинг, який переводиться в оцінку у відповідності до шкали оцінювання.</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Дотримання форми розв'язання тестових завдань. При підготовці словника термінів, окрім використання лекційного матеріалу представленого на платформі дистанційного навчання, передбачена можливість використання психологічних словників за вибором студента з обов'язковим зазначенням його висхідних даних. Вимоги до підготовки рефератів: повідомлення готуються в друкованому вигляді, об'ємом 10-15 ст. зі вступом, основним викладом матеріалу, висновками, вказаним списком використаних джерел. У рефераті повинні бути відображеними: актуальність тематики дослідження, місце досліджуваної проблеми у сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі; аналіз та узагальнення існуючих результатів; оцінка рівня повноти дослідження проблеми; обґрунтування необхідності проведення подальших досліджень. Особлива увага приділяється дотримання принципів академічної доброчесності при підготовці реферату.</p>
<p>Семінарськ і заняття</p>	<p>В умовах реалізації усного опитування на семінарських заняттях передбачено 4 - бальну шкалу оцінювання усної відповіді студента: 4 бали ставиться за наявності у студента чіткого розуміння, достатньо вичерпного розкриття змісту питання і аргументовану логіку його викладу. 3 бали – правильне розуміння, але недостатньо глибоке й вичерпне знання матеріалу, репродуктивний його виклад, допускаються окремі несуттєві неточності. 2 бали – поверхневе розуміння матеріалу, неструктуроване та недостатньо аргументоване відтворення його змісту. 1 бал – часткове знання окремих фрагментів матеріалу. <i>Оцінювання контрольної роботи:</i> Контрольна робота складається з 20 тестових завдань та 2-х практичних задач. Тестові завдання включають 15 питань з однією правильною відповіддю. Практичні задачі служать для перевірки вміння студента застосовувати отримані теоретичні знання на практиці. 5 балів – студент правильно відповів на 90-100% тестових завдань. Правильно, чітко, логічно обґрунтовує вирішення практичної задачі. 4 бали – студент правильно відповів на 70-89% тестових завдань. Правильно використовує теоретичні знання при вирішенні практичної задачі. 3 бали – студент правильно відповів на 50-69% тестових завдань. Не може самостійно побудувати чітку, логічну відповідь щодо вирішення практичної задачі. 2 бали – студент відповів на 40-50% тестових завдань. Не володіє матеріалом, не може побудувати логічну відповідь щодо вирішення практичної задачі. 1 бал - студент відповів на менше, ніж 40% тестових завдань. Під час відповіді-вирішення практичної задачі робить значні, грубі помилки. <i>Оцінювання підготовки словника термінів</i> 1 бал - словник по темі лекції містить десять термінів зміст яких розкрито в повній мірі відповідно до змісту лекції та визначень, представлених в психологічних словниках. 0 балів – означено менше 10 термінів, їх зміст розкрито неповністю. <i>Оцінювання підготовки рефератів:</i> 5 балів – реферат є творчою самостійною науково-дослідною роботою. Виклад матеріалу відображає авторську аналітичну оцінку стану</p>

	<p>досліджуваної проблеми, власну точку зору на можливі варіанти її вирішення.</p> <p>4 бали – реферат має характер творчої самостійної науково-дослідної роботи. Виклад матеріалу відображає авторську аналітичну оцінку стану досліджуваної проблеми й власну точку зору на можливі варіанти її вирішення, однак є несуттєві неточності.</p> <p>3 бали – реферат має характер творчої самостійної науково-дослідної роботи. Виклад матеріалу не обмежується описовим підходом до розкриття обраної теми, але нечітко відображає авторську аналітичну оцінку стану досліджуваної проблеми й власну точку зору на можливі варіанти її вирішення. Є несуттєві неточності.</p> <p>2 бали – реферат має частково характер творчої самостійної науково-дослідної роботи. У викладі матеріалу нечітко відображено авторську аналітичну оцінку стану досліджуваної проблеми й власну точку зору на можливі варіанти її вирішення. Є суттєві неточності та помилки.</p> <p>1 бал – реферат немає характер самостійної науково-дослідної роботи. Виклад матеріалу обмежується описовим підходом до розкриття обраної теми, відсутня авторська аналітична оцінка стану досліджуваної проблеми й відсутня власна точка зору на можливі варіанти її вирішення. Є суттєві неточності та помилки.</p>
Умови допуску до підсумково-го контролю	Виконання всіх передбачених силабусом завдань є умовою допуску до підсумкового контролю (екзамену). Мінімальний набраний студентом бал допуску до екзамену – 25 балів.
Підсумковий контроль	Екзамен
7. Політика навчальної дисципліни	
<p><u>Письмові роботи</u> Підготовка письмових робіт у форматі рефератів та розв’язання практичних задач передбачає вміння творчо підходити до аналізу інформації, проявляти вміння ідентифікувати психологічні проблеми,</p> <p><u>Академічна доброчесність.</u> Дотримання академічної доброчесності студентом передбачає: свідому орієнтацію на запобігання плагіату у будь-яких формах його прояву: - самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;</p> <p>- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;</p> <p>- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.</p> <p>Регламентация дотримання академічної доброчесності в умовах освітнього процесу задекларована в <i>«Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»</i> https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/</p> <p><u>Відвідування занять</u> Відвідування лекцій та практичних занять з курсу є обов’язковим. Заохочується активна участь студентів в обговоренні програмового матеріалу на семінарських заняттях, доповнення відповідей інших студентів, використання додаткової літератури для підготовки до семінару. Усі завдання навчальної дисципліни повинні бути виконані та подані своєчасно. Передбачено відпрацювання студентом пропущених занять у форматі проходження тематичного тесту та підготовки реферату відповідно до теми</p>	

пропущеного семінарського заняття.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/05/02-07.33_2022-polozhennia-pro-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-osvity-v-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylia-stefanyka.pdf

8.Рекомендована література

Основна:

1. Білоус О.В. Вікова психологія: Навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. 108 с.
2. Кацавець Р. Вікова психологія : Навчальний посібник. (2-ге видання, доповнене). Київ: Алерта, 2024. 142 с.
3. Крайніков Є.В. Психологія розвитку. Словник-довідник. Київ: Арістей, 2004. 280 с.
4. Павелків Р.В. Вікова психологія: підручник. Вид. 2-е, стер. Київ: Кондор, 2015. 469 с
5. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2024. 360 с.
6. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А. та ін. Вікова психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 346 с.
7. Токарева Н.М., Шамне А.В. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2013. 283 с.

Додаткова:

1. Александров Ю. В. Психологія розвитку: навч. посібник. Харків, 2015. 336 с.
2. Бочелюк В., Черепехіна О. Геронтопсихологія. Навчальний посібник. Вид-во: Сварог, 2023. 436 с.
3. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітка. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003. 340 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2012. 344 с.
5. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Київ : Центр початкової літератури. 2012. 424 с.
6. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. Київ :Центр початкової літератури. 2007. 392 с.
7. Климишин О.І. Психологічні особливості розвитку духовності старшокласників у процесі навчання. Дисерт. на здобут. наук. ступ. канд. псих. наук: 19.00.07. Івано-Франківськ, 2004. 220 с.
8. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. школа, 1989. 608 с.
9. Крайніков Е.В. Геронтопсихологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018. 232 с.
10. Кузікова С.Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. Монографія. Суми: Видавництво СумДПУ, 2020. 324 с.
11. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: Монографія. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. 354 с.
12. Максименко Д.С. Як справлятися з гнівом дитини. Практична психологія. К.:ЦУЛ. 2021. 173 с.
13. Максименко Д. Психологічні особливості криз підлітка. Практична психологія.

К.:ЦУЛ. 2020. 200 с.

14. Павелків Р.В. Дитяча психологія / Р.В.Павелків, О.П.Цигипало. К.: Академвидав, 2008. 431 с.
15. Павелків Р., Харченко Е. Геронтопсихологія: Медико-біологічні та соціально-психологічні аспекти старіння. К.:Центр початкової літератури. 2020. 476 с.
16. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія. К.: Наш час, 2005. 280 с.
17. Портико Т. Від практики до теорії: шлях становлення вікової психології як самостійної галузі знань. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2019. Випуск 5. С. 42–50.
18. Самошкіна Л.М. Вікова психологія: навч. наоч. посіб. з мультимедійним курсом. Дніпропетровськ: вид-во ДНЕУ, 2006. 248 с.
19. Шамне А. В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці. Монографія. К. : ТОВ ВНП «Інтерсервіс», 2015. 488 с.
20. Ямницький В. М. Психологічні чинники розвитку життєтворчої активності особистості в дорослому віці : автореф. дис... д-ра психол. наук : 19.00.07. К., 2005. 40 с.

Викладач: Доктор психологічних наук,
професор кафедри психології розвитку

Климишин О.І.